

Nr 38

Utlåtande i anledning av väckt motion angående rätt till resning vid konflikt mellan svensk och internationell domstols avgöranden.

Första lagutskottet har behandlat en i första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 264, av fru *Segerstedt Wiberg*. I motionen hemställles, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning »rörande genomförande av sådan ändring av bl. a. rättegångsbalkens m. fl. resningsstadganden, att vår rättsordning kan anpassas efter de krav som Sveriges mellanfolkliga åtaganden enligt för landet bindande internationella domstolsutslag kan komma att ställa på vårt land».

Motionen

I motionen anföres inledningsvis, att Sverige har, i viss om än begränsad utsträckning, underkastat sig internationella domstolars jurisdiktion, och att vårt land sålunda i vissa fall kan ställas under internationella domstolens i Haag domvärjo. I detta sammanhang erinrar motionären om att Sverige för några år sedan var svarande i ett uppmärksammat mål inför denna domstol, det s. k. Boll-målet. Då Sverige vann detta mål gav dock domen ej anledning till några svårigheter. Vidare nämnes, att riksdagen ingående diskuterat spörsmålet om att Sverige, i likhet med ett flertal andra europeiska länder, däribland Danmark och Island, skulle underställa sig den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Något definitivt beslut i denna sak har ännu icke fattats.

Vidare anför motionären, att allmän enighet torde råda om att Sverige på allt sätt bör bidra till den internationella rättens befastande. I sådant syfte bör Sverige uppenbarligen underkasta sig de kvalificerade internationella domstolars jurisdiktion, som staterna genom överenskommelser tillskapat för sådant ändamål. Endast om jordens många suveräna länder på detta sätt i vidgad omfattning förklarar sig beredda att överlåta åt rättsliga instanser att lösa uppkommande rättsliga tvister, heter det i motionen, kan på längre sikt respekten för den internationella rätten upprätthållas och stärkas. Att Sverige därvid bör gå i spetsen synes självklart med hänsyn till vår allmänna inställning till de internationella samarbetsfrågorna.

En svårighet för vårt vidkommande har, enligt motionen, i dessa sammanhang varit att den interna svenska rättsordningen icke anvisar någon lösning på den konfliktsituation som uppkommer då ett internationellt domstolsorgan, vars utslag Sverige förpliktat sig att respektera, förklarar ett i

enlighet med vår rättsordning i sista instans meddelat avgörande eller en dom stå i strid med vårt lands internationella förpliktelser. Dessa svårigheter torde enklast övervinnas genom att i rättegångsbalken och annorstädes införas regler, som möjliggör att lagakraftvunnet beslut eller lagakraftvunnen dom, som underkänts av en internationell rättsinstans på ett för Sverige bindande sätt, kan återbrytas. Bland resningsgrunderna i rättegångsbalken bör sålunda enligt motionärens uppfattning intagas en regel om att dom eller beslut, som på angivet sätt befunnits behäftad med fel, skall kunna undanröjas. Motsvarande regler torde erfordras beträffande regeringsrättens beslut; ett sådant beslut var det närmast fråga om i Boll-målet.

Motionären anser vidare att det måste undvikas att, om saken efter ett resningsbeslut eventuellt åter prövas, den svenska instansen kommer till ett resultat, som alltjämt står i strid med den internationella domstolens tolkning av rättsläget. Vår rättsordning bör därför kompletteras med regler som garanterar att den tolkning av gällande bestämmelser, som vi enligt en dylik internationell domstols avgörande på grund av våra internationella åtaganden har att följa, också framgent vinner tillämpning.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionen från *Svea hovrätt, Stockholms rådhusrätt, juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, familjerättskommittén och utredningen av frågan om verkställighet av utländsk dom i tvistemål.*

I familjerättskommitténs yttrande anföres:

Det väckta spörsmålet sammanhänger med frågan i vad mån svenska domstolar och andra myndigheter över huvud är bundna av våra internationella åtaganden utan att dessa åtaganden kommit till uttryck i inhemska författningsbestämmelser. Att dylik bundenhet omedelbart föreligger har hävdats t. ex. av Sundberg (Lag och traktat, 1942, s. 49 ff. samt Folkrätt, 2 uppl. 1950, s. 14) och Eek (Om Främlingskap, 1955, s. 33), medan motsatsen hävdats av t. ex. Gihl (Huvuddragen av den allmänna folkrätten, 1957, s. 127 ff.), jämför även den med talrika exempel belysta artikeln av B. Eng (Tillämpning av internationella överenskommelser i intern svensk rätt i Nordisk Tidskrift for international. Ret 1938 s. 94 ff.). Det må här anmärkas, att traktater efter år 1911 (se SFS 1911: 142, s. 3) vanligen ej införas i Svensk författningssamling utan i den av utrikesdepartementet utgivna publikationen Sveriges överenskommelser med främmande makter (SÖ), och att publicering ej alltid sker i omedelbart sammanhang med traktatens ikraftträdande för Sveriges del. I vissa fall införas emellertid traktaten i SFS i samband med utfärdande av tillämpningskungörelse (se t. ex. SFS 1958: 122 och 522; den principiella olikheten i lydelsen av dessa båda kungörelser bör uppmärksammas) eller cirkulär (SFS 1958: 533). I andra fall göres i en utfärdad författning blott en allmän hänvisning till konvention eller allmänt erkänd folkrättslig grundsats, se t. ex. SL 27: 11 och lagen den

30 december 1953 om folkrättsliga reglers iakttagande i fråga om ansvar för brott av vissa utlänningar, vilka behandlas i artikel i NJA II 1954, s. 26 ff.: den sist återopade lagstiftningen kan möjligen felaktigt ge intryck av att folkrättsliga grundsatser ej gäller utan stöd av lag (se NJA 1946 s. 65 och även nyssnämnda artikel i NJA II 1954 s. 47 in fine).

Åsikten att innehållet av en traktat måste intagas i en intern författning för att bli bindande för våra domstolar och myndigheter svarar mot den lagstiftningsteknik, som åtminstone under det senare halvsekle använts i Sverige (jfr ovan och särskilt Engs uppsats, s. 101 ff.). Åsikten har också hävdats av utrikesdepartementet i skrivelse till Europarådet den 18 maj 1960 i anledning av förslag till konvention om enhetlig tolkning av konventioner (jfr utrikesutskottets utlåtande nr 5/1960). Det kan dock ifrågasättas, om sländpunkten är riktig för traktatmässiga förpliktelser av vad slag det vara må. Förut har nämnts att allmänt erkända folkrättsliga grundsatser är gällande utan stöd av inhemsk lag. Det synes ej utesluttet, att även i övrigt visst utrymme finns för tillämpning av en traktat utan att denna kommit till uttryck i en inhemsk författning. I ett diskussionsinlägg av Eek i anknytning till Boll-målet (SvJT 1959 s. 576) har också hävdats, att den Sverige åliggande förpliktelsen att fullgöra en dom av Internationella domstolen som regeringen på förhand — med riksdagens godkännande — underkastat sig borde infråas av annat högsta statsorgan än regeringen, då denna av konstitutionen är förhindrad att göra det.

Att traktater hos oss ej generellt anses omedelbart bindande för domstolar och andra myndigheter medför större risker för tvist inför internationellt forum än om sådan bundenhet anses föreligga. Har en traktat ej föranlett någon lagstiftningsåtgärd, kan befaras att myndighet anser traktaten över huvud taget ej böra tillämpas. Och även om traktat införlivats med svensk lagstiftning, föreligger en risk för tvist av anført slag i fall då införlivandet skett på det sättet att traktatens innehåll omskrivits i intern författning, särskilt om myndighet skulle anse att den vid tolkning av författningen icke är befogad ta hänsyn till traktaten.

Försök har under senare år gjorts att komma till rätta med de problem som växlande tillämpning av ett gemensamt rättsligt grundmaterial medför. Här må hänvisas till arbetet inom Nordiska rådet (se Sak A 14 vid rådets 6:e session 1958 »om inrättande av ett gemensamt rådgivande domstolsorgan» samt SvJT 1959 s. 351) samt till ovan antytt initiativ inom Europarådet rörande bl. a. enhetlig tolkning av Europarådskonventioner. Svårigheterna är emellertid uppenbara och en lösning torde åtminstone i utomnordiskt sammanhang ännu få ställas på framtiden och göras beroende av ett större mått av rättslig enhet mellan en större eller mindre grupp av stater (jfr Grönfors, SvJT 1957 s. 16 ff.).

Även om ett dylikt större förenhetligande skulle kunna åstadkommas, kan givetvis alltid uppstå fall, då svensk judiciell eller annan myndighet fattar ett beslut som strider mot en traktatsförpliktelse. Detta kan bero på tillämpning av en klar svensk lag som ej överensstämmer med konventionen eller på feltolkning av den svenska lagen eller på avsaknad av tillämplig svensk lag. Härigenom aktualiseras den frågeställning som motionären berör.

Sverige är redan medlem av olika internationella organisationer, såsom FN, Europarådet, Haagkonferensen, OEEC m. fl., och kan framdeles bli anslutet även till andra dylika organisationer. Vårt land blir härigenom bun-

det av ett nät av traktater på skiftande områden, vilka kan bli föremål för tvister inför internationella rättsskipande organ, såsom internationella domstolen i Haag och skiljedomstolar (jfr här t. ex. den europeiska konventionen angående fredlig lösning av tvister — prop. 1958:57 — och i intern svensk rätt 20 § 1957 års utlämningslag — prop. 1957: 156), kommissionen för de mänskliga rättigheterna och i framtiden möjligen även den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (betr. kommissionen och domstolen se prop. 1951: 165 och 1953: 32 samt ovannämnda utrikesutskottsutlåtande). Vad angår Haagdomstolen har Sverige godtagit den s. k. fakultativa klausulen i domstolens stadga (prop. 1957: 87), enligt vilken bl. a. tolkningen av traktater kan underställas domstolen. Sverige har numera uppsagt samtliga internationellt-privaträttsliga Haag-konventioner som härrör från början av 1900-talet med undantag av 1905 års civilprocesskonvention. Protokollet den 27 mars 1931 angående erkännande av den fasta mellanfolkliga domstolens behörighet att tolka i Haag avslutade konventioner på sagda område (prop. 1937: 210) har emellertid ändå sin betydelse, enär Haagkonferensen efter senaste världskriget vid sina stadgeenliga möten antagit ytterligare ett antal konventioner i olika ämnen (se SvJT 1952 s. 163, 1957 s. 73, 1958 s. 240 och 1961 s. 71) och detta konventionsarbete pågår oförtrutet. Sverige har ratificerat en sådan konvention, nämligen 1954 års civilprocesskonvention (prop. 1957: 163), och kan väntas ansluta sig till ytterligare några. Den fasta mellanfolkliga domstolens behörighet har överflyttats på internationella domstolen — se art. 37 i dess stadga (prop. 1946: 196); dennas beslut är bindande för staterna — se art. 59 i stadgan — vilket även är fallet med skiljedomar (jfr SFS 1910: 153 s. 25, art. 37).

Då Sverige första gången gjorde åtagandet enligt fakultativa klausulen (prop. 1921: 146), synes det nu av motionären uppmärksammas spörsmålet, att döma av riksdagstrycket, ej ha diskuterats. Ej heller synes problemställningen ha tilldragit sig uppmärksamhet i senare liknande sammanhang (prop. 1926: 39, 1936: 41 och 1947: 25) eller då Sverige ratificerade Haagprotokollet den 27 mars 1931 (prop. 1937: 210). Däremot har i litteraturen förekommit en hel del uttalanden i denna fråga — se Ekeberg, SvJT 1928 s. 124, och Undén, Tidskrift for Retsvidenskap 1939 s. 535. Vidare har en livlig debatt i riksdag och annorstädes förts om svensk lagstiftnings överensstämmelse med de s. k. mänskliga rättigheterna, sådana dessa finns upptagna i den europeiska konventionen i ämnet; här torde vara tillräckligt att hänvisa till SOU 1960: 19 s. 65 ff. och Nordisk kriminalistisk årsbok 1954 s. 61 ff.

Av det sagda torde framgå, att behov finns av ett klagande huru vidsträckt skyldigheten är att rätta sig efter ett internationellt judiciellt organs avgörande samt huru denna skyldighet skall effektueras på det inhemska planet (jfr härutinnan Petréns inlägg i Bollmålet; hans uppfattning synes överensstämma med vad Ekeberg och Undén anför i SvJT 1928 s. 124 resp. Tidskrift for Retsvidenskap 1939 s. 535). Frågan gäller emellertid ej blott avgöranden i högsta instans — som uppmärksammas i motionen — utan även andra lagakraftvunna domar och beslut (jfr Eek, a. a. s. 99 ff.).

Rättsläget har såvitt för kommittén är känt hittills ej vållat några praktiska olägenheter hos oss. Måhända kan också eventuella konfliktfall vinna sin lösning utan att lagstiftning behöver tillgripas. Ett internationellt åtagande som lett till prövning och dom vid internationell domstol som vårt

land är underkastad kan enligt kommitténs mening svårligen lämnas helt å sido vid inhemska myndigheters prövning. Kommittén har emellertid givetvis icke något att erinra mot att hithörande svåra och ömtåliga spörsmål blir föremål för systematisk undersökning i därför lämpad ordning.

Svea hovrätt anför i sitt remissyttrande:

Enligt gällande folk-rättsliga principer lär varje stat vara skyldig tillse, att det i dess interna lagstiftning finnes sådana regler, att staten inom landet kan fullgöra samtliga förpliktelser, som den genom ingångna fördrag åtagit sig. Sverige bör därför ha rättsregler, som garanterar att avgöranden av internationella domstolar, vilkas jurisdiktion Sverige underkastat sig, också kan vinna tillämpning inom riket. Frågan huruvida härför erfordras någon ny lagstiftning är föremål för tvekan inom doktrinen. Sålunda har ambassadören Petré i Svensk Juristtidning 1959 s. 201 ff. förklarat, att lagstiftning erfordras, under det att professor Hilding Eek i samma tidskrift 1959 s. 561 ff. såsom sin mening hävdad, att så icke är fallet.

I svensk rätt finnes icke någon regel om verkställighet av sådana av internationella domstolar meddelade domar, som ålägger prestationsskyldighet. Med hänsyn härtill torde domar av detta slag icke kunna verkställas av de exekutiva organen i Sverige. I praktiken föreligger det emellertid knappast något behov av regler härom. Vad först beträffar domar meddelade av Internationella domstolen i Haag är att beakta, att endast stater kan uppträda såsom parter vid domstolen och att därför i domstolens domar endast stater kan åläggas prestationsskyldighet. Hovrätten, som bortser från de särskilda spörsmål verkställighetsåtgärder mot staten skulle föranleda, finner det vara i hög grad osannolikt att lagstiftning skulle behövas för att säkerställa, att Sverige icke undandrager sig fullgörande av en betalningsskyldighet, som ålagts Sverige av Internationella domstolen i Haag. Att riksdagen skulle underlåta att bevilja anslag för statens fullgörande av en utav nämnda domstol meddelad dom framstår såsom verklighetsfrämmande (jfr Eek i Svensk Juristtidning 1959 s. 576).

Vad här anförts gäller även beträffande domar av andra ifrågakommande internationella domstolar, där endast stater kan vara parter. Om däremot internationella domstolar med kompetens att döma i mål med enskild part skulle tillskapas, skulle det otvivelaktigt uppstå ett behov av regler om verkställighet av dessa domstolars domar.

Svensk rätt innehåller ej heller någon uttrycklig regel om betydelsen av att internationell domstol förklarat svensk domstols eller annan myndighets beslut stå i strid mot Sveriges internationella förpliktelser. Enighet torde emellertid råda om att internationella domstolar icke fungerar såsom högsta instans med kompetens att ändra svenska domstolars avgöranden och att dessa avgöranden icke beröres av de internationella domstolarnas prövning (jfr Ekeberg i Svensk Juristtidning 1928 s. 124).

Väl torde icke något tvivel råda om att en dom av en auktoritativ internationell instans blir vägledande för senare svensk rättskipning. Däremot föreligger det enligt hovrättens mening icke någon laglig möjlighet och än mindre en förpliktelse för svenska domstolar att — oberoende av gällande resningsregler — ändra eller upphäva en redan lagakraftvunnen svensk dom i anledning av att en internationell instans förklarat denna dom stå i strid

mot Sveriges internationella förpliktelser. (Annorlunda Eek i Svensk Juristtidning 1959 s. 575 f.).

Vad härefter angår frågan huruvida enligt gällande resningsregler en internationell domstols dom kan godtagas såsom resningsgrund må först anmärkas, att inom den interna rättskipningen högsta domstolen i vissa fall godtagit en senare meddelad dom eller av myndighet senare meddelat beslut såsom sådan »omständighet», som jämlikt 58 kap. rättegångsbalken kan föranleda resning (jfr Cars: Om resning i rättegångsmål s. 159 ff. och 205—206 och Ekelöf: Rättsmedlen [stencilerat kompendium] s. 142 och där gjorda hänvisningar). Däremot torde varken någon rättsregel eller någon rätts-tillämpning kunna åberopas, som ger stöd för uppfattningen, att vid konflikt mellan dom meddelad av internationell domstol och svensk domstols dom resning enligt rättegångsbalkens regler skulle beviljas.

Stundom har emellertid ifrågasatts om icke högsta domstolen med stöd av 19 § regeringsformen ägde rätt att medge resning även i andra fall än de i rättegångsbalken uttryckligen angivna (jfr Cars: Om resning i rättegångsmål s. 132, Bomgren i Svensk Juristtidning 1960 s. 520 och Welamson i samma tidskrift 1953 s. 724). Av intresse i detta sammanhang torde särskilt vara högsta domstolens avgörande i rättsfallet NJA 1952 s. 601.

I fråga om regeringsrättens rätt att bevilja resning finnes icke någon annan regel än den nyssnämnda i 19 § regeringsformen. Härigenom anses regeringsrätten ha ganska stor frihet vid prövning av resningsansökningar. I vad mån regeringsrättens praxis i resningsfrågor kan giva någon ledning för bedömande av huruvida i konfliktssituation mellan internationell domstols dom och ett administrativt avgörande i ärende av beskaffenhet att kunna tillhöra regeringsrättens slutliga prövning, regeringsrätten skulle komma att bevilja resning kan hovrätten emellertid icke bedöma.

Vid en konflikt mellan internationell domstols dom och ett administrativt avgörande i ärende av det slag, som slutligen prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet, vill det synas som om något behov av resningsmöjlighet knappast föreligger. I dylika fall torde en lösning av konflikten i regel kunna uppnås på annat sätt.

Enligt hovrättens mening torde det icke kunna bestridas, att svensk rätt — med hänsyn till Sveriges internationella förpliktelser — bör innehålla klara regler till lösande av konflikter mellan internationell domstols dom, som Sverige är skyldigt att ställa sig till efterrättelse, å ena, och svenska domstolars domar och andra svenska myndigheters beslut, å andra sidan. Ifrågasätts kan emellertid om dessa regler lämpligen bör givas i form av tillägg till resningsbestämmelserna. De regler som erfordras är mycket speciella och bör därjämte, enligt hovrättens förmenande, vara direkt tillämpliga även på regeringsrättens avgöranden. Det vill därför synas som om ifrågakommande rättsregler icke borde intagas i rättegångsbalken utan få sin utformning i en särskild lag.

På anförda skäl får hovrätten tillstyrka, att utredning verkställes angående införande av regler till lösande av konflikter mellan, å ena sidan, svensk domstols eller annan svensk myndighets avgörande och, å andra sidan, internationell domstols dom.

I svensk rätt — vari icke finnes något stadgande om skyldighet för domstolarna att i sin rättstillämpning följa av högsta domstolen godkänd tolkning av gällande lag — torde icke föreligga något behov av lagstiftning för

att garantera, att den tolkning av gällande bestämmelser, som en internationell domstol en gång antagit, framgent skall lända till efterrättelse. Någon anledning att utreda sistnämnda fråga föreligger därför knappast.

Utredningsmannen för frågan om verkställighet av utländsk dom i tvistemål, professorn Lars Welamson, anför:

I motionens grundtanke, att det bör vara sörjt för att avgöranden av internationella instanser, vilkas jurisdiktion Sverige underkastat sig, också verkligen vinna efterföljd i vårt land, synes man kunna oreserverat instämma. Det är däremot mera diskutabelt, huruvida härför särskilda lagstiftningsåtgärder erfordras. I Svensk Juristtidning 1959 s. 201 ff., särskilt s. 209, har frågan besvarats jakande av Sture Petré, medan Hilding Eek i samma tidskrift 1959 s. 561 ff., särskilt s. 575 f., intagit den motsatta ståndpunkten.

Härtill må först framhållas, att ett avgörande av internationell domstol lika litet som ett avgörande av utländsk domstol torde kunna hos oss omedelbart verkställas av exekutiva myndigheter utan särskilt stöd av lag, som f. n. saknas beträffande internationella domstolsavgöranden. Såvitt kunnat utrönas, torde emellertid inom den internationella rättskipningen icke ifrågakomma avgöranden, vilka enligt sitt innehåll innefatta ett åläggande för annan än stat, som varit part i tvisten. Att något behov av lagstiftningsåtgående åtgärder av exekutiv myndighet skulle föreligga för säkerställande av att vårt land icke undandragit sig fullgörande av förpliktelser som ålagts av behörig internationell domstol synes emellertid näppeligen kunna med fog hävdas — och har heller icke av motionären gjorts gällande — helst som det allmänt antages att riksdagen icke äger vägra anslag för att staten skall kunna fullgöra sina skyldigheter. (Jfr Eek, a. a. s. 576 med hänvisning.)

Mera komplicerat ställer sig bedömandet i den av motionären närmast berörda situationen, att en domstols eller annan myndighets beslut enligt den internationella domstolens avgörande förklaras stå i strid mot Sveriges internationella förpliktelser. Det är här till att märka, att den internationella domstolen icke avsetts fungera såsom en högsta instans med kompetens att ändra den nationella domstolens eller myndighetens avgörande; »detta senare beröres ej av den prövning varom här är fråga, och principen om domstolarnas oberoende skall bestå orubbad». (Ekeberg i Svensk Juristtidning 1928 s. 124.) Av det förhållandet, att Sverige i visst hänseende underkastat sig den internationella domstolens jurisdiktion, synes därmed icke utan vidare kunna härledas en skyldighet för domstol eller annan myndighet, som konstitutionellt har den interna kompetensen i det aktuella hänseendet, att vara verksam för att den internationella domstolens avgörande skall vinna efterföljd, låt vara att landet folkrättsligt är förpliktat att »comply with the decision». (FN-stadgan art. 94.) Detta utesluter dock icke, att en sådan skyldighet kan föreligga enligt den interna rättsordningen, anlingen enligt uttryckliga lagbestämmelser eller enligt oskrivna grundsatser. Att det senare skulle vara förhållandet hos oss har i själva verket förfäktats av Eek i anslutning till ett motsvarande uttalande i engelsk litteratur för Storbritanniens del. (Se Eek, a. a. s. 575 f. med hänvisning.)

Såvitt man över huvud är benägen att med Eek antaga existensen av oskrivna rättsregler av nämnda principiella innebörd, är det emellertid tydligt, att deras räckvidd måste vara begränsad av skriven lag. Från denna

utgångspunkt aktualiseras då frågan, i vad mån gällande resningsbestämmelser lämna utrymme för beaktande av internationell domstols dom såsom resningsgrund. I den interna rättsskipningen har en senare meddelad dom i viss utsträckning betraktats såsom sådan »omständighet» som kan föranleda resning enligt RB. (Se Cars, Om resning i rättegångsmål s. 159 ff. och s. 205 f. med hänvisningar.) Det är emellertid något osäkert i vilken utsträckning denna väg är framkomlig och knappast antagligt att så är fallet i alla situationer, där avgörande av internationell domstol i och för sig kan anses böra föranleda resning. Icke heller i övrigt torde utformningen av resningsgrunderna i RB i och för sig medgiva generellt hänsynstagande till de av motionären avsedda situationerna. Ehuru de i RB upptagna resningsgrunderna av processlagstiftaren torde ha avsetts att vara för rättegångsmålets del uttömmande (jfr Cars, a. a. s. 132), har emellertid hävdats, att Konungens i regeringsformen grundlagfästa rätt att återbryta dom konstitutionellt icke torde kunna begränsas genom vanlig lagstiftning. Det har också i doktrinen uttalats, att denna rätt är »efter allt att döma mer vidsträckt än vad bestämmelserna i rättegångsbalken giva vid handen». (Bomgren i Svensk Juristtidning 1960 s. 520, jfr Cars, a. st. Såsom Bomgren framhållit, ligger måhända en sådan tanke bakom avgörandet i NJA 1952 s. 601, jfr Welamson i Svensk Juristtidning 1953 s. 724.) Under denna förutsättning är det möjligt, att resningsbestämmelsernas utformning kan anses icke lägga hinder i vägen för beaktande i önskvärd utsträckning av internationell domstols dom såsom resningsgrund.

Motionären har vidare efterlyst garantier för att, om saken efter att resningsbeslut eventuellt åter prövas, den interna instansen icke kommer till ett resultat, som alljämt står i strid med den internationella domstolens tolkning av rättsläget och för att även eljest den internationella domstolens avgörande framgent vinner efterföljd. Såvitt gällande svenska lagregler över huvud lämna utrymme för en tillämpning i överensstämmelse med den internationella domstolens avgörande torde kunna antagas, att detta framgent vinner efterföljd utan att härför särskilda lagstiftningsåtgärder vidtagas. (Härtill må erinras om att i den interna svenska rätten icke finnes någon föreskrift om skyldighet för domstolarna att följa avgöranden av den högsta instansen.) I och för sig kan det emellertid inträffa, att den svenska lagstiftning, på vilken ett internt avgörande grundats, klart strider mot våra folkrättsliga förpliktelser, sådana de fastslagits i ett internationellt domstolsavgörande. För sådant fall lär man normalt få räkna med att efterföljd av nämnda avgörande i framtida likartade fall garanteras genom lagändring. En sådan torde emellertid näppeligen kunna tilläggas retroaktiv effekt och sålunda påverka bedömandet efter resning av tidigare avgjorda fall. Full garanti för undvikande av sådana konfliktsituationer torde kunna åstadkommas endast genom acceptering av grundsatsen, att traktat och folkrättslig sedvänja alltid bryter lag. Risken för dylika konflikter torde emellertid kunna betecknas såsom ringa, och det synes tvivelaktigt, huruvida särskilda lagstiftningsåtgärder härvidlag äro påkallade.

Mot bakgrunden av det anförda synes det i och för sig icke uteslutet, att önskemålet om eliminerande av konflikter mellan internationell domstols dom och interna avgöranden av domstol eller annan myndighet kan redan de lege lata i allt väsentligt tillgodoses. Hur härmed förhåller sig beror emellertid av ett flertal i det föregående redovisade faktorer, vilka måste beteck-

nas såsom skäligen osäkra. Det synes därför ingalunda obefogat, att rättsläget i berörda hänseenden göres till föremål för utredning och att lagstiftningsåtgärder vidtagas för tillgodoseende av det med motionen avsedda syftet, såvitt sådana vid en dylik utredning befinnas härför erforderliga.

Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet hänvisar till Welamsons yttrande och instämmer i det slut, vari yttrandet utmynnar.

Stockholms rådhusrätt anför:

Motionen tar sikte på den konfliktsituation som uppkommer, då en internationell domstol, vars utslag Sverige förpliktat sig att respektera, meddelat ett avgörande, som står i strid med en av svensk domstol tidigare meddelad dom i samma rättstvist. För närvarande saknas i svensk rätt regler för en lösning av en dylik konfliktsituation. Detta innebär, att den internationella domstolens avgörande måste stå tillbaka för den inhemska domstolens dom. En dylik ordning måste principiellt anses otillfredsställande, både med hänsyn till den internationella domstolens auktoritet och till enskild parts rätt. Ur dessa synpunkter är det angeläget att i svensk rätt införas regler, som leda till att enskilda parter rättsliga mellanhavanden slutgiltigt bestämmas i enlighet med den internationella domstolens dom. Behov av nya lagbestämmelser i föreliggande fråga torde visserligen nu icke vara särskilt aktuellt. Den enda internationella domstol, vars domar för närvarande kunna komma i fråga i förevarande sammanhang, synes vara den (permanenta) internationella domstolen i Haag. Såvitt är rådhusrätten bekant har under nämnda domstols drygt 40-åriga tillvaro icke förekommit något fall, där en sådan konfliktsituation uppkommit, som motionären avser. Skulle emellertid en utvidgad internationell jurisdiktion bli genomförd, synas starka skäl tala för en lagstiftning i förevarande ämne. Om utredning av frågan bör verkställas redan nu, förefaller rådhusrätten mera tveksamt.

Utskottet

I motionen föreslås en utredning rörande sådana lagstiftningsåtgärder med avseende på bland annat resningsinstitutet att vår interna svenska rättsordning anpassas efter de krav som på grund av våra mellanfolkliga åtaganden kan komma att ställas på vårt land enligt för landet bindande utslag av internationella domstolar. Motionären anför att den interna rättsordningen icke anvisar någon lösning på den konfliktsituation som uppkommer, om en internationell domstol, vars utslag Sverige förpliktat sig att respektera, förklarar ett i enlighet med vår rättsordning i sista instans meddelat avgörande stå i strid med våra internationella förpliktelser. Enligt motionären kan den antydda svårigheten enklast avhjälpas genom att i rättegångsbalken och annorstädes införas regler som möjliggör resning i fråga om dom eller beslut, som vunnit laga kraft men underkänts av internationell rättsinstans. Vidare anser motionären, att vår rättsordning bör kompletteras

med regler som garanterar, att den internationella domstolens tolkning av rättsläget i fortsättningen vinner tillämpning.

Enligt utskottets bedömande kan det tagas för visst, att en behörig internationell domstols utslag, varigenom ett internt svenskt avgörande av domstol eller annan myndighet underkänts, skulle komma att tillmätas åtminstone lika stor betydelse för den fortsatta rättstillämpningen som tillkommer interna avgöranden i slutinstanserna. Särskild lagstiftning synes alltså ej erforderlig för att tillförsäkra internationella avgöranden tillbörligt inflytande såsom vägledande för praxis.

Med hänsyn till det sagda får antagas att ett underkänt avgörande i åtskilliga fall kan tämligen lätt ersättas med ett nytt avgörande, som bättre överensstämmer med den internationella rättsliga regleringen, nämligen i fall, där det interna avgörandet ej vinner rättskraft på sådant sätt att hinder möter mot att den avgjorda frågan å ordinär väg upptages till förnyad prövning.

Däremot torde det få anses ovisst i vad mån gällande rätt tillåter att den internationella domstolens utslag lägges till grund för beslut om återbrytande av lagakraftvunnen dom eller annat avgörande, som från rättskraftsynpunkt är att likställa med sådan dom. Rättsläget i detta avseende har betydelse med tanke på såväl det underkända avgörandet som andra därmed analoga avgöranden vilka med hänsyn till det internationella utslaget ter sig felaktiga.

Det skulle givetvis väl överensstämma med vårt lands positiva inställning till den internationella rätten att söka genom lagstiftning i den riktning motionären angivit undanröja den antydda ovissheten. Emellertid hyser utskottet vissa betänkligheter mot att föreslå att lagstiftningsfrågan nu upptages till närmare övervägande. Utskottet är för sin del benäget att anse att rättspraxis bör kunna i stort sett komma till rätta med berörda konfliktsituationer utan stöd av ny lagstiftning. Även bortsett härifrån måste behovet av den ifrågasatta lagstiftningen för närvarande anses ringa. Utskottet får hänvisa till att hittills icke någon dylik konfliktsituation uppstått för Sveriges del.

Ett försök till lagstiftning på förevarande område skulle vidare aktualisera åtskilliga invecklade och delvis ömtåliga problem, som ej kan generellt lösas utan ett omfattande och vanskligt utredningsarbete. Om däremot lagstiftningsspörsmålet skjutes något på framtiden synes det berättigat att hysa förhoppning om att säkrare utgångspunkter för bedömningen därav skall vinnas, framför allt genom ytterligare erfarenheter från samarbetet på det internationella planet men möjligen även genom sådana partiella problemlösningar som kan uppnås, om hithörande frågor kommer före i praxis.

Att under föreliggande omständigheter tills vidare överlämna åt tillämp-

ningen att söka bemästra eventuellt uppkommande konfliktsituationer av ifrågavarande art kan slutligen enligt utskottets uppfattning icke anses oförenligt med Sveriges åtaganden i internationella sammanhang.

Vid övervägande av vad sålunda anförts finner sig utskottet icke kunna tillstyrka utredning i det av motionären angivna syftet.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, I: 264, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 maj 1961

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Per-Olof Hanson, Per Olofsson*, Ferdinand Nilsson, Nyström, Arvidson och Hilding;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson, herrar Östrand, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås, fru Löfqvist och herr Edlund.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.